

PRVOSTEPENI SUD ENGLJSKE

Presuda od 30.VII 1964.

Hardwick Game Farm c/a
S.A.P.P.A. Ltd.

CIF kupoprodaja - Razborito nagodjena svota je visina štete u regresnom zahtjevu prodavaočevu prema njegovim dobavljačima - Kod kupoprodaje CIF vlasništvo prelazi predajom teretnice pod uvjetom da je roba opredijeljena - Engleski zakon o životinjskoj hrani od 1926. primjenjuje se ako je vlasništvo tereta prešlo kad se brod nalazi u Engleskoj, ali nije potrebno da bude u engleskoj luci - Prema istom zakonu fazani se smatraju kao perad - Roba je opredijeljena ako se nalazi ukrcana na brodu, premda je samo jedan dio istovrsnog tereta obuhvaćen teretnicom - Prodavalac kojemu je bila poznata namjena prodane robe jamči da je roba pogodna za namijenjenu svrhu - Smatra se da roba ima kvalitete normalne ako je upotrebljiva barem za jednu od svrha kojima je inače namijenjena - Predmjetva da se kupac oslanja glede kvalitete robe na stručnost prodavaočevu oborena je kad su obje stranke jednako stručne, pa obje i članovi stručnog udruženja - Stranke koje su se upustile u usmenu raspravu bez prethodnog isticanja prigovora po arbitražnoj klauzuli odrekle su se tog prigovora

Tužiteljica Hardwick Game Farm tužila je Suffolk Agricultural and Poultry Producer's Association, Ltd. /dalje S.A.P.P.A./ za naknadu štete koja joj je nastala time što je tužena dobavila tužiteljici hranu za uzgajanje fazana i jarebica na farmi za divljač koju tužiteljica drži, a koja hrana je prouzročila uginuće nekoliko tisuća životinja. Tužiteljica i tužena sklopile su prije početka rasprave poravnanje na temelju kojega je tužena tužiteljici platila 3.000.- funti. Tužena je na to ustala zahtjevom protiv svojih dobavljača radi jednoga od sastavnih dijelova koje je ona u pripremljenu hranu za perad i divljač stavljala /brazilski kikiriki/ i to protiv tvrtke Wm. Lilico & Son, Ltd. i Grimsdale & Sons, Ltd. kao trećih odgovornih osoba /third parties/, a ove tvrtke su opet ustale zahtjevom protiv svojih daljih dobavljača Henry Kendall & Sons i Holland-Colombo Trading Society, Ltd. kao četvrtih odgovornih osoba /fourth parties/. Sudac /Havers/ prije nego što je prešao na meritum spora između tužene stranke i trećih odgovornih osoba i ovih s četvrtima, utvrdio je da su tuženi bez sumnje postupali razborito kad su se poravnali na svotu od funti 3.000.-, a kod toga se pozvao na rješidbu Biggin & Co., Ltd. v. Permanite, Ltd. and Others iz 1951. prema kojoj iznos plaćen po nagodbi mora biti uzet kao visina štete, ako je ta svota razborito plaćena, što je opet predmet dokaznog postupka. No kako u ovoj parnici nitko nije tu razboritost osporio, on uzima da je upravo ta svota visina štete

tuženih. Nakon toga je prešao na utvrđivanje da li je upravo od trećih osoba dobavljeni sastavni dio hrane bio uzrok ugibanja spomenute divljači, pa je nakon ocjene vještačkih nalaza došao do zaključka da je to bilo tako. Međutim dalje pitanje je bilo da li je toksičnost toga sastavnog dijela hrane postojala već u Braziliji, tj. da li je toksičnost izvorna /"original sin"/ ili je tek kasnije nastala, što je obzirom na karakter CIF kupoprodaje pravno relevantno. Sudac je nakon analize vještačkih mišljenja došao do zaključka da je do toksičnosti došlo već u Braziliji /obrazloženje za to iznosi 20 stranica/. Treće odgovorne osobe dobavile su tuženoj sastavni dio hrane namijenjen za hranu fazanima i jarebicama, pa se postavilo pitanje da li su fazani i jarebice u smislu Zakona o životinjskoj hrani od 1926. obuhvaćeni pojmom peradi, jer samo u tom slučaju nastupa prodavačeva odgovornost bez obzira na njegovu krivnju za nepodobnost hrane, budući da se taj zakon odnosi na određene vrste životinja. Sudac je utvrdio da razni zakoni koji govore o peradi /"poultry"/ ili pak o divljači /"game"/ daju razne definicije. Tako Zakon o bolestima životinja od 1950. ubraja fazane i jarebice u perad, a razni Zakoni o divljači uključuju fazane i jarebice u divljač. Rječnici i Britanska enciklopedija nisu i opet složni. Preslušanje vještaka o tom pitanju /naime što riječ "perad" obuhvaća/ nije dopustivo prema rješidbi u slučaju Marquis Camden v. Commissioners of Inland Revenue /1914/ u kojem je Lord Justice Phillimore rekao da se za značenje riječi u jednom modernom zakonu koji se ima općenito primjeniti /tj. koji nije lokalnog značaja ili se ne odnosi na neku posebnu granu djelatnosti/ ne može provesti dokaz vještačenjem. Dosljedno tome sudac smatra da u skladu s izrekom Lorda Lindley-a, M.R. in Re Mayfair Property Company, /1898/ treba primijeniti tzv. "mischief rule" iz Heydon's Case /1584/ i tražiti što je zapravo novi zakon htio popraviti u stanju prava kakvo je bilo prije nego što je on donesen. Svrha tih zakona /kijih je bilo tri/ bila je da se zabranom ugovaranja klauzula o neodgovornosti i fiksiranjem odgovornosti za dobavu te hrane osigura da perad ne bude oštećena, a ni zdravlje ljudi koji će ju potrošiti. Kako prije 1926. tako i poslije 1926. u Engleskoj postoje farme na kojima se u privredne svrhe uzgajaju fazani i jarebice, pa slijedi da i te životinje spadaju u red onih radi kojih je donesen Zakon od 1926. Prema tome se taj zakon primjenjuje na sve dobavljače od prvih do posljednjih, pa tako i na treće i na četvrte odgovorne osobe. Međutim četvrte odgovorne osobe pozivale su se na to da se Zakon od 1926. ne odnosi na CIF ugovore, pa sudac konstatira doista da nešto na tome ima. Naime Apelacioni sud je 1964. u sporu Draper & Son, Ltd. v. Edward Turner & Son, Ltd. na usta Lorda Denninga, M.R. stao na stajalište da se Zakon od 1926. primjenjuje samo tamo

gdje vlasništvo u Engleskoj prelazi, pri čemu se primijetilo da će to rijetko biti slučaj kod CIF ugovora, jer vlasništvo prelazi predajom teretnice, što će redovito biti prije nego što je brod stigao u Englesku. Lord Justice Diplock istakao je u istoj rješidbi da će Zakon od 1926. ipak doći i kod CIF ugovora do primjene, ako se teretnica predaje kupcu tek nakon što je brod stigao u Englesku. Prema tome je sudac primjenom novog precedenta iz 1964. utvrdio kada su dokumenti predani od strane četvrtih odgovornih osoba trećim odgovornim osobama i u svim onim slučajevima u kojima je do te predaje došlo prije nego što je brod stigao u Englesku, i smatrao je da ne dolazi do primjene Zakon od 1926, dok je na one dijelove hrane kod kojih je predaja uslijedila poslije dolaska broda u Englesku primijenio Zakon od 1926. Pri tome je uzeo da su brodovi stigli u Englesku u svim slučajevima u kojima su bili u Engleskoj ušavši u ušće rijeke Temze iako još nisu bili u engleskoj luci. Pri tome je sudac smatrao da izreke sudaca u spomenutom precedentu postavljaju načelo da se Zakon od 1926. primjenjuje na CIF ugovore kod kojih je prijelazak vlasništva uslijedio kad je brod u Engleskoj, a da te izreke nisu postavile načelo da se Zakon ne primjenjuje u slučajevima u kojima je do toga prijelaska vlasništva došlo izvan Engleske. Treće stranke su prema četvrtima međjutim postavile još prigovor da vlasništvo nije prešlo samom predajom dokumenata iz CIF ugovora, jer da predmeti ugovora još nisu bili u jednom od tih slučajeva opredijeljeni /"ascertained"/ kako u tu svrhu moraju biti prema čl.16. Zakona o kupoprodaji od 1893. a jer prije opredijeljenja predmeta kupoprodaje kod CIF ugovora ne prelazi vlasništvo, nego tek nakon toga opredijeljenja prema rješidbi Kuće Lordova u T.D. Bailey, Son & Co. v. Ross T.Smyth & Co., Ltd. /1940/. Sudac otklanja priznanje da predmet kupoprodaje nije bio opredijeljen s razloga što je u brodu bilo 7.610 vreća jednakog tereta, od kojih je samo 2.000 bilo predmetom konkretnog CIF ugovora.

U odnosu između tuženih i trećih odgovornih osoba sudac smatra da su treće osobe znale svrhu za koju tuženi trebaju spomenute prehranbene predmete, i da prema tome postoji i jamstvo za kvalitet robe /iz čl.14, st.1. Zakona o kupoprodaji od 1893/, naime da će biti sposobna za svrhu kojoj je namijenjena, a da osim toga postoji i zakonsko jamstvo iz Zakona od 1926. glede kojega nema mogućnosti ugovarati neodgovornosti za skrivenu manu.

Pitanje odgovornosti četvrtih odgovornih osoba prema trećim odgovornim osobama postavlja se i na temelju Zakona o kupoprodaji od 1893. Sudac najprije raspravlja pitanje odgovornosti iz čl.14, st.2. toga Zakona da li je roba bila normalna trgovačka roba /"merchantable quality"/, a ako nije bila, da li klauzula o neodgovornosti za skrivene mane pokriva četvrte osobe ili ne. Roba je morala ostati, jer je ugovorena CIF London,

takve kvalitete od odlaska iz Brazilije za vrijeme prijevoza do odredišta i još neko vrijeme iza stignuća na odredište /prema precedentu Beer v. Walker /1877//. Međutim ovo pitanje normalne trgovačke kvalitete rješava se na dva načina. Prema jednim /precedent James Drummond & Sons v. E.H. Van Ingen & Co. 1877, Bristol Tramways & Carriage Company, Ltd. v. Fiat Motors, Ltd., 1910 i Niblett, Ltd. v. Confectioner's Materials Company, Ltd. 1921/ jamstvo za takav kvalitet proizlazi iz samoga ugovora da će roba biti sposobna za upotrebu na način na koji se roba istoga kvaliteta i karaktera upotrebljava, odnosno kako Lord Justice Farwell kaže da je roba takvoga kvaliteta i u takvom stanju da bi ju, nakon pomnog ispitivanja, svaki razumni čovjek prihvatio pod danim prilikama kao izvršenje svoje ponude da kupi tu robu, bilo da kupuje za sebe ili za preprodaju. Drugo shvaćanje došlo je do izražaja u izrekama Lorda Wrighta i to najprije kao prvostepenog suca /1929 u Canada Atlantic Grain Export Company, Inc. v. Eilers and Others/ da roba koja je prema svom opisu upotrebljiva za više svrha mora u smislu čl.14, st.2. Zakona od 1893. biti razumno upotrebljiva za jednu ili više od tih svrha, makar bila nesposobna za jednu od svrha kojima bi mogla služiti; zatim i kao člana Kuće Lordova /1934 u Cammell Laird & Co., Ltd. v. The Manganesse Bronze and Brass Company, Ltd./ ako roba ne bi odgovarala spomenutom propisu, da mora biti neupotrebljiva za bilo koju od svrha za koje bi mogla biti normalno upotrebljiva. Ti /Wrightovi/ precedenti s odobravanjem su spomenuti od Lorda Denninga u kasnijem slučaju iz 1954. i od prvostepenih sudaca Diplocku 1961. i Lloyd-Jacobu 1952. Sudac Havers je u ovom slučaju prihvatio shvaćanje Lorda Wrighta i prema tome, budući da je ova hrana bila upotrebljiva za neke svrhe /naime za hranu goveda i svinja kojima nije škodila, i za hranu fazana i jarebica kojima je škodila/, smatra, kad je za neke od tih svrha mogla služiti, da nije nastupio slučaj odgovornosti za jamstvo iz čl.14, st.2. Zakona od 1893.

Daljnje pitanje bilo je pitanje jamstva iz čl.14, st.1. Zakona od 1893. prema kojemu bi postojalo jamstvo četvrtih osoba prema trećima ako je kupac prodavaocu saopćio, izrično ili konkludentno, svrhu za koju robu treba, tako da iz toga slijedi da se kupac oslanja na stručnost i ocjenu prodavaočevu u kojega poslovanje spada dobava takve robe, i da dobavljena roba nije bila sposobna za svoju namjenu. Sudac smatra da su četvrte osobe znale u koju svrhu treće osobe trebaju tu robu. Prema odluci Kuće Lordova u Manchester Liners, Ltd. v. Rea, Ltd. /1922/ ako je posebna svrha za koju je roba namijenjena saopćena od kupca prodavaocu, nastaje oboriva predmnjeva da se kupac oslanja na prodavaočevu stručnost i ocjenu. Sudac smatra da je u ovom slučaju ta predmnjeva oborena, jer su i treće i četvrte osobe jednako stru-

čne i članovi su iste stručne organizacije London Cattle Food Trade Association. Prema tome četvrte osobe ne odgovaraju trećim osobama na temelju Zakona od 1893. za one partije robe glede kojih ne odgovaraju po Zakonu od 1926.

Konačno je sudac, iako samo obiter, zauzeo stav i s obzirom na navode stranaka koji su se temeljili na arbitražnoj klauzuli. Četvrte osobe su smatrale da je arbitražna klauzula stvorila pretpostavku da ne može biti tužbe dok se nije postupalo po toj klauzuli. Sudac smatra da arbitražna klauzula nije sama po sebi zapreka za tužbu /"defence to an action"/ no svaka stranka može zahtijevati da se postupak na tužbu obustavi do rješenja arbitraže. Jedino ako je izričito ugovoreno da je odluka arbitraže preduvjet za tužbu, neće se moći tužba podnijeti prije toga /prema precedentu Scott v. Avery, 1856/. Uostalom konkretna klauzula odnosi se samo na propuste ugovornih stranaka za činidbe iz ugovora, pa prema tome nakon izvršenja ugovora ne dolazi do primjene. Uostalom sudac nalazi da su se četvrte stranke prekasno sjetile da u svojim parničnim pismenima istaknu taj prigovor, jer su se konkludentno njega odrekle /"waived the condition"/.

Drugo pitanje, da li je naime nastupila zastara tužbe /"time bar"/ radi toga što nisu poštivani rokovi iz arbitražne klauzule, sudac rješava smatrajući da se ovdje ne radi o klauzuli koja izriče zastaru, nego samo o rokovima unutar kojih stranke mogu pokrenuti arbitražni postupak. Iza isteka tih rokova mogu one samo poći putem redovnog suda. Kad bi klauzula bila drukčije stilizirana, mogla bi nastupiti zastara.

Glede visine štete, budući da se ona sa sigurnošću nije mogla više dokazati, sud mora učiniti sve što najbolje može da dodje do iznosa štete prema precedentu Biggin & Co., Ltd. and Another v. Permanite, Ltd. 1951. Prema tome dosudjuje tuženima prema trećim osobama i to: Lilico funti 353, a Grimsdale 2.647.- Lilico dobiva prema četvrtoj stranci Kendallu 97.- funti, a Grimsdale prema Kendallu 1.401.-, a prema drugoj četvrtoj stranci Holland-Colombo tužbovni zahtjev tuženih odbija se /a inače prema obračunu sučevom iznosio bi 1.246.- funti/.

/LLIR, 1964, 6, str.227/

E.P.